

Article Information

Article Type: Research Article

This article was checked by iThenticate.

Doi Number: <http://dx.doi.org/10.17121/ressjournal.3206>

REVIEW OF VOCATIONAL DEPLETION LEVELS OF TEACHERS IN PRIVATE EDUCATION SCHOOLS BASED ON SOME VARIABLES

ÖZEL EĞİTİM OKULLARINDA GÖREVLİ ÖĞRETMENLERİN MESLEKİ TÜKENMİŞLİK DÜZEYLERİNİN BAZI DEĞİŞKENLERE BAĞLI OLARAK İNCELENMESİ

Eyüp Tezcan KÖSE¹

Abstract

The ability of students in need of special education to gain independent living skills and meet learning requirements is related to vocational engagement with the teachers in private education schools. In this context, it is a very important factor for teachers to enjoy their profession. The professional exhaustion that teachers will experience in contrast to their professional commitment will result in the lack of benefit from education as expected. In this study, the levels of occupational exhaustion of teachers in private education schools are examined under some variables. In this context, the research was conducted within 2021-2022 academic years with teachers in private education schools in Eskişehir province. Research data is collected from 228 teachers including sampling. The data collection has been taken advantage of the Maslach consumed Inventory - Training Form. T-test and ANOVA tests were used in the analysis of the data. After the analysis, it was concluded that teachers in the private education school had high levels of occupational exhaustion in all the dimensions of "emotional exhaustion", "insensitive" and "personal success". In addition, the occupational exhaustion levels of the teachers in private education schools, gender, marital status, vocational seniority, paid fee, it has been determined that it is not differentiated due to factors such as peer and family support.

Keywords: Special education, burnout, occupational burnout.

Özet

Özel eğitim ihtiyacı olan öğrencilerin bağımsız yaşam becerileri kazanabilmeleri ve öğrenme gereksinimlerinin karşılanması özel eğitim okullarında görevli öğretmenlerin mesleki yeterliklere sahip olmaları ile birlikte mesleki bağlılıkları ile ilişkilidir. Bu bağlamda öğretmenlerin mesleğini severek yerine getirmeleri oldukça önemli bir faktördür. Öğretmenlerin mesleki bağlılıklarının tersine yaşayacakları mesleki tükenmişlik, eğitimden beklenen ölçüde fayda görülememesine yol açacaktır. Bu araştırmada, özel eğitim okullarında görevli öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeylerinin bazı değişkenler altında

¹ Öğretmen, Milli Eğitim Bakanlığı, eyuptezcan@gmail.com, 0000-0002-0861-2787

incelenmesi amaçlanmıştır. Bu çerçevede araştırma 2021-2022 eğitim öğretim yılı içerisinde, Eskişehir ilinde özel eğitim okullarında görevli öğretmenler ile yürütülmüştür. Araştırma verileri örnekleme dahil edilen 228 öğretmenden toplanmıştır. Verilerin toplanmasında Maslach Tükenmişlik Envanteri-Eğitimci Formu'ndan yararlanılmıştır. Verilerin analizinde t-testi ve ANOVA testleri kullanılmıştır. Yapılan analizler sonrasında, özel eğitim okulunda görevli öğretmenlerin "Duygusal tükenme", "Duyarsızlaşma" ve "Kişisel başarı" boyutlarının tümünde yüksek düzeyde mesleki tükenmişliğe sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca özel eğitim okullarında görevli öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeylerinin, cinsiyet, medeni durum, mesleki kıdem, alınan ücret, meslektaş ve aile desteği gibi faktörlere bağlı olarak farklılaşmadığı saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Özel eğitim, tükenmişlik, mesleki tükenmişlik.

GİRİŞ

İlk olarak Freudenberger tarafından sağlık çalışanlarının yorgunluk, enerji kaybı, hayal kırıklığı, güdülenme eksikliği gibi faktörlere ilişkin bir tanımlama olarak ortaya konan mesleki tükenmişlik kavramının (Avcı ve Seferoğlu, 2011) günümüzde bireylerin yaşama ilişkin konfor isteklerinin artmasına bağlı olarak öne çıktığı görülmektedir. Mesleki tükenmişlik kavramı literatürde farklı tanımlamalar ile aktarılmış ise de genel kabul gören tanım Maslach ve Jackson tarafından yapılmıştır (Ardıç ve Polatçı, 2008). Mesleki tükenmişlik, bireylerin yürütmek durumunda oldukları mesleklerine bağlı olarak karşı karşıya kaldıkları yoğun duygusal yıpranma kaynaklı biçimde ve daimi biçimde diğer bireylere karşı negatif tutum ve davranış içerisinde olmasıdır (Maslach ve Jackson, 1981). Bu tanıma benzer biçimde ifade edilen bir başka tanımda ise mesleki tükenmişlik; iş hayatında görülen kronik stres sonucunda ortaya çıkan tükenme olarak tanımlanmaktadır (VanYperen, 2003; akt. Kuzu ve Yıldırım, 2021).

Tükenmişlik hissinin bireyler üzerinde duygusal, bilişsel ve fiziksel etki sonuçları vardır ve bir mumun erimesi metaforundaki gibi bireylerin tüm enerjisinin gerilemesi olarak ifade edilmektedir (Schaufeli vd. 2009; akt. İnce ve Şahin, 2015). Maslach (1982; akt. Yavuz ve Yıkılmış, 2021) ise mesleki tükenmişliği; "duygusal tükenme", "duyarsızlaşma" ve "düşük başarıma duygusu" faktörleri olmak üzere üç boyutta değerlendirmektedir.

İnsanlar yaşamlarını sürdürürlerken hayatın olağan akışı içerisinde bazı durumlar ile karşı karşıya kalırlar ve bu durumlar karşısında bir tercihte bulunmaları gerekir. Cüceloğlu'na (1997) göre, insanlar böyle bir durumla karşı karşıya kaldıklarında seçimlerinin kendilerini mutlu edeceğine inandıkları seçeneğe yana kullanacaklardır. Özetle; bireyler yaşam içerisinde tercih söz konusu olduğunda bu tercihlerini mutluluk ve haz dan yana kullanırlar.

Tükenmişlik, bir birikimin sonucu olarak uzun vadede görülmeye başlanan bir durumdur ve kişilerde ruhsal ve fiziksel açıdan çöküntüye neden olabilmektedir. Eğer birey, sahip olduğu kişisel özellikler ve fırsatları kullanarak karşı karşıya kaldığı problem durumların üstesinden gelemez ise tükenmişlik sendromu yaşayacak ve mesleğin gereklerini yerine getirmede güçlük çekecektir (Örnek, 2020).

Mesleki tükenmişlik, aşırı uzun iş ve meslek yaşamı ile iş koşullarının güçlüğü ölçüsünde iş görenlerde farklı düzeylerde ortaya çıkmaktadır. Özellikle inşalarla doğrudan iletişim gerektiren ve insanlara hizmet sunulmasını içeren meslek gruplarında daha fazla görülmektedir. Öğretmenlik mesleğinin tam olarak bu noktada üzerinde bulunan sorumluluk ve öğrencilere hizmet verilmesi gerekliliği mesleki tükenmişlik duygusunun sıklıkla görüldüğü meslek grupları arasında yer aldığı sonucunu doğurur. Nitekim İzgar (2000) çalışmasında; kritik ve hassas önem ve sorumlulukları bulunana öğretmenlik mesleğinin yoğun ve etkili bir iletişim gerektiriyor olmasına bağlı olarak öğretmenlerde fazlaca mesleki tükenmişlik gözlemlendiğini ortaya koymaktadır. Bu sonuç öğretmenlik mesleğinin öğrenciler ve daha pek çok paydaş ile iletişim gerektiriyor olması ve diğer insanlara hizmet sunulmasının gerekliliği ile açıklanabilir.

İnsanlarda gözlenen mesleki tükenmişlik duygusu mesleki hazdan uzaklaşma ile birlikte bireyin iş haricindeki sosyal yaşamını da olumsuz etkiler niteliktedir (Deniz Kan, 2008). Bu sonuca bağlı olarak bireylerde sosyal ilişkilerin bozulmasının yanında mesleki başarıda azalma ve zaman içerisinde de örgütten uzaklaşma söz konusu olacaktır. Öğretmenlerde ortaya çıkan mesleki tükenmişliğin nedenlerinin (1) kendilerinden kaynaklı, (2) dış kaynaklı (sosyal çevre, ekonomik nedenler, çalışma koşulları vb.) şeklinde iki boyuttan kaynaklandığı görülmektedir (Kayabaşı, 2008).

Öğretmenlik mesleği sadece bilmekle ilgili değildir ve başkaca yeterliklere sahip olunması bir gerekliliktir. Bu çerçevede öğretmenlerin sahip olmaları gereken ve beklenen yeterlikler ortaya konmuştur (Köksal, 2008). Sadece özel alan bilgisi ile sınırlı olmayan öğretmenlik mesleği beraberinde genel alan yeterlikleri; bilgi ve beceriler gerektirmektedir (MEB, 2020). Eğitim sistemi içerisinde umulan faydanın elde edilmesi ve belirlenen hedeflere ulaşılması öğretmenlerin sahip oldukları bilgi beceri ve tutumları ile doğrudan ilişkilidir. Ayrıca öğretmenlerin sahip olacakları bu yeterliklerle birlikte yaşayacakları mesleki tutku, adanmışlık gibi unsurlarda oldukça önemli başlıklardır (Cüceloğlu ve Erdoğan, 2013). Öte yandan birer sosyal varlık olarak zaman zaman öğretmenlerde de bazı olumsuz; kişiyi geriletken duygu durumları yaşayabilmektedirler. Yılmaz ve Aslan (2018), mesleki yaşam içerisinde karşı karşıya kalınan bu tür geriye düşürücü duyguların, mesleğe dönük hissedilen sevgi ve bağlılıktan uzaklaşmaya neden olacağını ve mesleki tükenmişliğe yol açacağını aktarmaktadırlar.

Öğretmenlik mesleğinin önemine dayalı olarak eğitimden beklenen faydanın elde edilmesini tesis etmek üzere olası faktörleri belirlemek ve gerekli tedbirleri almak üzere öğretmenlerde mesleki tükenmişliği konu edinen araştırmalar yürütülmüştür. İncelenen araştırma sonuçlarında öğretmenlerin tükenmişlik düzeylerine etki eden çokça faktör olduğu görülmektedir. Öğretmenlerde mesleki tükenmişliği yol açan faktörler genel olarak kişisel faktörler ve örgütsel faktörler başlıklarında toplanmaktadır (Sürgevil Dalkılıç, 2014). Kişisel faktör başlığı altında ağırlıklı olarak öğretmenlerin, cinsiyet, mesleki kıdem, medeni durum, eğitim düzeyleri, branş ve öğrenci sayısı değişkenlerinin farklılaşmaya neden olup olmadığı saptanmaya çalışılmıştır. Yürütülen araştırmaların bir kısmında bu değişkenlerin mesleki tükenmişliğe yol açtığı/farklılaşmaların görüldüğü sonucuna ulaşılmışken bazılarında mesleki tükenmişliğe etki etmediği/farklılaşmaya yol açmadığı sonucu ortaya konmuştur (Işıkhana, 2017). Bulgularda görülen farklılaşmalar, araştırma yürütülen evren ve örneklem, veri toplama araçları, bölgesel farklılıklar ve verilerin tek yönlü toplanmış olması ile açıklanabilir.

Öğretmenlik mesleğinin sorumlulukları, öğrencilerin geleceği ve toplumsal beklentiler düşünüldüğünde; tükenmişliğe yol açan faktörlerin tespit edilmesi ve olağan ölçüde olumsuz sonuçlarının giderilmesine dönük çalışmaların yürütülmesi önem taşımaktadır. Özel eğitim ihtiyacı olan öğrencilerle çalışan öğretmenlerin, öğrencilerin özel durumlarına bağlı olarak çok daha fazla bir güdülenme ile özverili bir mesleki performans sergilemeleri öğrencilerin öğrenme açıklarının giderilmesi bakımından öncelikli ve önemli bir unsurdur. Bu bağlamda özel eğitim okullarında görevli öğretmenlerinde mesleki tükenmişliğe neden olabilecek faktörlerin belirlenmesi ve elde edilecek bulgulara dayalı olarak sonuç ortaya konulabilmesi hem yürütülecek başkaca araştırmalara yön verecek hem de uygulayıcılara ışık tutacaktır. İfade edilen bu inanca ve umuda bağlı biçimde yürütülen bu araştırmanın önem taşıdığı değerlendirilmektedir.

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Nicel araştırmalarda amaç, gözlem, deney ve test gibi araçlar ile bireylerin sosyal davranışlarını objektif biçimde ölçmek ve sayısal verilerle açıklamaktır (Karasar, 2020). Özel eğitim okullarında görevli öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeylerinin belirlenmesine ve bazı değişkenlere bağlı olarak incelenmesi hedefiyle yürütülen bu araştırmada yöntem olarak nicel ankete dayalı betimsel tarama deseni benimsenmiştir. Creswell'e (2017) göre nicel araştırma tarama modeli, geniş örneklem ile yürütülmesi planlanan araştırmalarda, herhangi bir konuda veya durumla ilgili olarak araştırmaya

dahil olan katılımcıların görüşlerinin, ilgilerinin, becerileri ve tutumları gibi özelliklerinin betimlenmesi, farklılıkların ortaya konması amaçlanan araştırma modelidir. Geçmiş veya mevcut koşulları tanımlamayı amaçlayan bir araştırma yöntemi olarak tarama modeli, olayları, bireyleri veya konuları içinde bulunulan şartlar altında nesnel biçimde tanımlamak ve analiz etmek için tercih edilir.

Evren ve Örneklem

Eskişehir ilinde zihinsel yetersizliği ve otizm spektrum bozukluğu tanılı öğrencilerin kayıtlı oldukları özel eğitim okullarında görevli öğretmenler araştırmanın evrenini oluşturmaktadır. Bu çerçevede evren 2021 – 2022 eğitim öğretim yılında, zihinsel yetersizliği ve otizm spektrum bozukluğu tanılı öğrencilerin kayıtlı oldukları tür ve kademedeki özel eğitim okullarda görevli 271 öğretmendir. Araştırmada örneklem belirlenmemiş, evrende yer alan tüm öğretmenlere ulaşılması hedeflenmiştir. Sunulan veriler itibarıyla analize dahil edilebilecek 228 öğretmen ile çalışma yürütülmüştür. Araştırmaya dahil olan öğretmenlere ilişkin bilgiler Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Araştırmaya dahil olan öğretmenlere ait bilgilerin frekans ve yüzde dağılımı

Değişken	Değer	f	%
Cinsiyet	Kadın	146	64,0
	Erkek	82	36,0
	Evli	188	82,5
	Bekar	40	17,5
Medeni durum	6-10 yıl	51	22,4
	11-15 yıl	72	31,6
	16-20 yıl	76	33,3
	21 yıl ve üstü	29	12,7
	Özel Eğitim Anaokulu	12	5,3
	Özel Eğitim İlkokulu	13	5,7
Okul tür ve Kademe	Özel Eğitim Ortaokulu	17	7,5
	Özel Eğitim Uygulama Okulu I.	45	19,7
	Özel Eğitim Uygulama Okulu II.	69	30,3
	Özel Eğitim Uygulama Okulu	54	23,7
Alınan ücret algısı	Özel Eğitim Meslek Okulu	18	7,9
	Yeterli	10	4,4
Meslektaş desteği	Yeterli değil	218	95,6
	Yeterli	142	62,3
Aile desteği	Yeterli değil	86	37,7
	Yeterli	14	6,1
	Yeterli değil	214	93,9

Tablo 1’de görüldüğü üzere araştırmaya katılan öğretmenlerin 146’sı (%64) kadın, 82’si (%36) erkektir. 188’i (%82,5) evli, 40’ı (%17,5) ise bekadır. Araştırmaya dahil olan öğretmenlerin 12’si (%5,3) Özel Eğitim Anaokulu, 13’ü (%5,7) Özel Eğitim İlkokulu, 17’si (%7,5) Özel Eğitim Ortaokulu, 45’i (%19,7) I. Kademe Özel Eğitim Uygulama Okulu, 69’u (%30,3) II. Kademe Özel Eğitim Uygulama Okulu, 54’ü III. Kademe Özel Eğitim Uygulama Okulu ve 18’i (%7,9) Özel Eğitim Meslek Okulunda görev yapmaktadırlar. Öğretmenlerin 10’u (%4,4) mesleklerinin karşılığında aldıkları ücreti yeterli bulurken 218’i (%95,6) ücreti yeterli bulmamaktadırlar. Mesleğin icrası sırasında meslektaşlarından gerekli desteği aldığını düşünen öğretmen sayısı 142 (%62,3) iken gerekli mesleki desteği görmediğini belirten öğretmen sayısı 86 (%37,7)’dir. Son olarak araştırmaya katılan öğretmenlerin 14’ü (%6,1) ailelerin eğitime gerekli desteği sunduğunu düşünürken 214’ü (%93,9) ailelerin öğrencilerin eğitimlerine gerekli desteği sağlamadıkları yönünde görüş bildirmişlerdir.

Verilerin Toplanması

Zihinsel yetersizliği ve otizm spektrum bozukluğu tanılı öğrencilerin devam ettikleri özel eğitim okullarında görevli öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeylerinin araştırma konusu yapıldığı bu çalışmada veriler, hazırlanan dijital form aracılığı ile çevrim içi yolla toplanmıştır. Oluşturulan formun ilk bölümünde katılımcılara ait bilgileri toplamak üzere

7 sorudan oluşan kişisel bilgilere ilişkin sorulara, ikinci bölümde ise İnce ve Şahin (2015) tarafından Türkçe uyarlama çalışması yapılan “Maslach Tükenmişlik Envanteri-Eğitimci Formu”na yer verilmiştir. Veri toplama aracı 7’li Likert tiptedir. Envanterin her bir maddesinden alınabilecek en düşük puan “0”, en yüksek puan ise “6” olarak belirlenmiştir. Bu derecelendirmeye göre “0-Hiçbir zaman”, “1-Yılda birkaç kez”, “2-Ayda bir kez”, “3-Ayda birkaç kez”, “4-Haftada bir kez”, “5-Haftada birkaç kez”, “6-Her gün” şeklindedir (İnce ve Şahin, 2015).

Bu yolla araştırmaya dahil olana öğretmenlerden elde edilen cevaplar dijital ortamda sayısal verilere dönüştürülerek kodlanmış ve analiz edilebilecek biçime dönüştürülmüştür.

Verilerin Analizi

Araştırma verilerinin analizinde parametrik testlerden olan t-testi ve ANOVA testinden yararlanılmasına karar verilmiştir. Çünkü araştırma verileri normal dağılım göstermektedir. Araştırma verilerinin normallik testi sonuçlarına göre çarpıklık değeri ,215, basıklık değeri -1,025 olarak saptanmıştır. George ve Mallery’e (2003) göre çarpıklık ve basıklık değerleri -2 ile +2 arasında ise veriler normal dağılım göstermektedir.

Maslach ve Jackson’a (1981) göre Mesleki tükenmişlik envanterinin geçerlik çalışması için Hackman ve Oldham’ın İş Betimleme Ölçeğinin bazı boyutları arasında ilişki olup olmadığı incelemiş ve işten elde edilen geri bildirim ve işin anlamlılığı ile tükenmişlik envanterinin boyutları arasında anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Ayrıca Mesleki tükenmişlik envanterinin ayırt edici geçerliğini ortaya koyabilmek üzere envanterin boyutları ile Crowne-Marlowe’un “Sosyal İstenirlik Ölçeği” arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığına bakılmış ve 0,05 düzeyinde anlamlı bir ilişkinin olmadığı saptanmıştır. Bu koşullarda Envanterin iç tutarlılığını tahmin etmek için hesaplanan alfa katsayısının duygusal tükenme boyutunda 0.89, duyarsızlaşma boyutunda 0.77 ve kişisel başarı boyutunda ise 0.74 olduğu tespit edilmiştir. Envanterde yer alan maddelerin ayırt edicilik düzeyinin yüksek olduğu görülmektedir. Madde-toplam korelasyonu 0,30 ve daha yüksek olan maddelerin bireyleri iyi derecede ayırt ettiğini, 0,20 ile 0,30 arasında kalan maddelerin zorunlu görülmesi durumunda teste alınabileceğini belirtmektedir. Mesleki tükenmişlik envanterinin güvenilirlik katsayıları incelendiğinde “duygusal tükenme” boyutunun 0.88, “duyarsızlaşma” boyutunda ,78 ve “kişisel başarı” boyutunda ,74 olarak yüksek düzeyde güvenilirlik katsayısına sahip olduğu saptanmıştır (İnce ve Şahin, 2015).

Verilerin analizinde katılımcıların elde ettikleri puan değerlerinin yorumlanmasında kullanılacak puanlama anahtarı (İnce ve Şahin, 2015) Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2. Puanlama anahtarı

Boyutlar	Madde Sayısı	Düşük Düzey	Orta Düzey	Yüksek Düzey
Duygusal	9	0 - 16	17 - 26	27 ve üzeri
Duyarsızlaşma	5	0 - 8	9 - 13	14 ve üzeri
Kişisel Başarı	8	37 ve üzeri	31 - 36	0 - 30

Kaynak: İnce ve Şahin (2015, s. 390).

Tablo 2’de, araştırmaya dahil olan katılımcı öğretmenlerin cevaplarının puan değerlerinin analizde yorumlanmasında referans alınacak aralıklar gösterilmektedir. Envanterde yer alan duygusal tükenme, duyarsızlaşma ve kişisel başarı boyutları ayrı ayrı puanlanmaktadır. Elde edilen yüksek duygusal tükenme ve duyarsızlaşma puanları bireyin yüksek düzeyde tükenmişlik yaşadığını göstermektedir. Kişisel başarı boyutunda alınan puanların düşük olması ise kişinin işinde karşılaştığı aşırı talepler nedeniyle kendisini yetersiz hissettiğini ve yüksek düzeyde tükenmişlik yaşadığını göstermektedir. Envanterin puanlama anahtarında duygusal tükenme boyutundan alınabilecek en yüksek puan 54, kişisel başarı boyutundan 48, duyarsızlaşma boyutundan ise 30 puandır. Kişisel başarı boyutunda alınan yüksek puanların karşılığı düşük düzeyde yaşanan tükenmişliktir. Bir başka ifade ile bu boyutta düşük puan alan çalışanlar yüksek düzeyde tükenmişlik yaşamaktadır. Kişisel başarı boyutunun puanlanması ve

yorumlanması arasındaki ters yönlü ilişki nedeniyle bu boyut kişisel başarısızlık hissi veya azalan kişisel başarı olarak da nitelendirilmektedir (İnce ve Şahin, 2015).

BULGULAR

Özel eğitim okullarında görevli öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeylerinin belirlenmesine dönük olarak yürütülen çalışmada, katılımcı öğretmenlerin cevaplarından elde edilen verilerin analizi neticesinde saptanan bulgular bu bölümde yer almaktadır.

Özel eğitim okullarında çalışan öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeylerine ilişkin bulgular

Özel eğitim okullarında görevli öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeylerine ilişkin saptanan bulgular Tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 3. Özel eğitim okullarında görevli öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeyleri

Mesleki Tükenmişlik Envanteri	N	$\bar{x}$	ss
Duygusal Tükenme		3,32	1,56
Duyarsızlaşma	228	3,00	1,786
Kişisel Başarı		5,52	,953

Tablo 3'te görüldüğü gibi araştırmaya dahil olan, özel eğitim okullarında görevli öğretmenlerin mesleki tükenmişlik envanteri "Duygusal Tükenme" boyutunda aldıkları puanların aritmetik ortalaması $\bar{x}=3.32$ (29.88)'dir. Bu bulgu öğretmenlerin yüksek düzeyde duygusal tükenme yaşadıklarını göstermektedir. "Duyarsızlaşma" boyutunda aritmetik ortalama $\bar{x}=3.30$ 'dur. Duyarsızlaşma boyutundaki bu ortalama 15 puan değerine karşılık gelmektedir ve öğretmenlerin mesleki tükenmişlik envanterinin duyarsızlaşma boyutunda yüksek düzeyde tükenmişlik yaşadıklarına işaret etmektedir. Son olarak envanterin "Kişisel Başarı" boyutunda öğretmenlerin cevaplarına bağlı olarak hesaplanan aritmetik ortalama $\bar{x}=5.52$ 'dir. Bu aritmetik ortalama 44.16 puan değerine karşılık gelmektedir. Bu bulguya dayalı olarak; öğretmenlerin mesleğe ilişkin karşılaştıkları aşırı talepler nedeniyle kendilerini yetersiz hissettikleri ve yüksek düzeyde tükenmişlik yaşadıkları saptanmıştır.

Özel eğitim okullarında çalışan öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeylerinin cinsiyet değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığına ilişkin bulgular

Özel eğitim okullarında görevli öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeylerinin cinsiyet değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığına ilişkin saptanan bulgular Tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 4. Özel eğitim okullarında görevli öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeylerinin cinsiyet değişkenine göre farklılaşmayı gösteren t-testi

Boyutlar	Değişken	N	$\bar{x}$	SS	Sh	t	p
Duygusal Tükenme	Kadın	146	3,33	1,46	,121	,107	,915
	Erkek	82	3,31	1,72	,190		
Duyarsızlaşma	Kadın	146	3,02	1,71	,141	,245	,807
	Erkek	82	2,96	1,92	,212		
Kişisel Başarı	Kadın	146	5,49	,942	,078	-,794	,428
	Erkek	82	5,59	,975	,107		

Tablo 4'te görüldüğü gibi Özel Eğitim Okullarında görevli öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeylerinin envanterin tüm alt boyutlarında ve genelinde cinsiyet faktörüne bağlı olarak farklılaşmamaktadır ($p>0.05$). Bununla birlikte "Duygusal Tükenme" boyutunda hem kadınların hem erkeklerin yüksek düzeyde mesleki tükenmişlik yaşadıkları görülmektedir ($\bar{x}=3.33$, $\bar{x}=3.31$ - 29.97, 29.79). "Duyarsızlaşma" boyutunda hem kadınlar hem erkekler yüksek düzeyde mesleki tükenmişlik göstergesi aritmetik ortalamaya sahiptirler ($\bar{x}=3.02$, $\bar{x}=2.96$ - 15.1, 14.8). Mesleki tükenmişlik envanterinin üçüncü boyutu olan "Kişisel Başarı" boyutunda ise yine aynı biçimde hem kadın hem erkek öğretmenler yüksek düzeyde mesleki tükenmişlik göstergesi aritmetik ortalamaya sahiptirler ($\bar{x}=5.49$, $\bar{x}=5.59$ - 43.92, 44.72).

Özel eğitim okullarında çalışan öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeylerinin medeni durum değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığına ilişkin bulgular

Özel eğitim okullarında görevli öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeylerinin medeni durum değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığına ilişkin saptanan bulgular Tablo 5'te sunulmuştur.

Tablo 5. Özel eğitim okullarında görevli öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeylerinin medeni durum değişkenine göre farklılaşmayı gösteren t-testi

Boyutlar	Değişken	N	$\bar{x}$	SS	Sh	t	p
Duygusal	Bekar	40	3,18	1,65	,261	-,628	,531
Tükenme	Evli	188	3,35	1,54	,112		
Duyarsızlaşma	Bekar	40	2,79	1,92	,303	-1,11	265
	Evli	188	3,06	1,75	,128		
Kişisel Başarı	Bekar	40	5,49	1,00	,0158	-,257	,797
	Evli	188	5,53	,945	,068		

Tablo 5'te görüldüğü gibi Özel Eğitim Okullarında görevli öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeylerinin envanterin tüm alt boyutlarında ve genelinde medeni durum değişkenine bağlı olarak farklılaşmamaktadır ($p>0.05$). Bununla birlikte "Duygusal Tükenme" boyutunda hem evli hem bekar öğretmenlerin yüksek düzeyde mesleki tükenmişlik yaşadıkları görülmektedir ($\bar{x}=3.18$, $\bar{x}=3.35$ - 28.62, 30.15). "Duyarsızlaşma" boyutunda hem evli hem bekar öğretmenler yüksek düzeyde mesleki tükenmişlik göstergesi aritmetik ortalamaya sahiptirler ($\bar{x}=2.72$, $\bar{x}=3.06$ - 14, 15.3). Mesleki tükenmişlik envanterinin üçüncü boyutu olan "Kişisel Başarı" boyutunda ise yine aynı biçimde hem evli hem bekar öğretmenler yüksek düzeyde mesleki tükenmişlik göstergesi aritmetik ortalamaya sahiptirler ($\bar{x}=5.49$, $\bar{x}=5.53$ - 43.92, 44.24).

Özel eğitim okullarında çalışan öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeylerinin mesleki kıdem değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığına ilişkin bulgular

Özel eğitim okullarında görevli öğretmenlerin "duygusal tükenme" boyutunda mesleki tükenmişlik düzeylerinin mesleki kıdem değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığına ilişkin saptanan bulgular Tablo 6'da sunulmuştur.

Tablo 6. Özel eğitim okullarında görevli öğretmenlerin "duygusal tükenme" boyutunda mesleki tükenmişlik düzeylerinin mesleki kıdem değişkenine göre farklılaşmayı gösteren ANOVA testi

Boyut	f, $\bar{x}$ ve SS değerleri				ANOVA Sonuçları					
	Mesleki Kıdem	N	$\bar{x}$	SS	Var. K.	KT	df	KO	F	p
Duygusal Tükenme	6-10 yıl	51	3,09	1,46	G.	18,15	3	6,050	2,53	,058
	11-15 yıl	72	3,41	1,51	G. İçi	535,4	224	2,390		
	16-20 yıl	76	3,15	1,63	Toplam	553,6	227			
	21 yıl	29	3,98	1,50						
	Toplam	228	3,32	1,56						

Tablo 6'da görüldüğü gibi Özel Eğitim Okullarında görevli öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeyleri, "Duygusal Tükenme" boyutunda mesleki kıdem değişkenine bağlı olarak farklılaşmamaktadır ($p>0.05$). "Duygusal Tükenme" boyutunda mesleki kıdem grupları arasında aritmetik ortalama farklılıkları bulunuyor ise de bu farklılıklar istatistiksel olarak anlamlı sayılabilecek düzeyde değildir. En düşük puan $\bar{x}=3.09$ (27.81) ile 6-10 yıl mesleki kıdemi olanlarda en yüksek puan ise $\bar{x}=3.98$ (35.82) ile 21 yıl ve üzeri kıdeme sahip olan öğretmenlerdedir. Tüm mesleki kıdem gruplarında öğretmenler, yüksek düzeyde mesleki tükenmişlik ortalama puanına sahiptirler.

Özel eğitim okullarında görevli öğretmenlerin "duyarsızlaşma" boyutunda mesleki tükenmişlik düzeylerinin mesleki kıdem değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığına ilişkin saptanan bulgular Tablo 7'de sunulmuştur.

Tablo 7. Özel eğitim okullarında görevli öğretmenlerin “duyarsızlaşma” boyutunda mesleki tükenmişlik düzeylerinin mesleki kıdem değişkenine göre farklılaşmayı gösteren ANOVA testi

Boyut	f, $\bar{x}$ ve SS değerleri				ANOVA Sonuçları					
	Mesleki Kıdem	N	$\bar{x}$	SS	Var. K.	KT	df	KO	F	p
Duyarsızlaşma	6-10 yıl	51	2,6	1,8	G.	9,67	3	3,22	1,00 8	,39 0
	11-15 yıl	72	3,0	1,8	G. İçi	716,	22	3,19		
	16-20 yıl	76	3,0	1,7	Topla	725,	22			
	21 yıl üzeri	29	3,2	1,8						
	Toplam	22	3,0	1,7						

Tablo 7’de görüldüğü gibi Özel Eğitim Okullarında görevli öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeyleri, “Duyarsızlaşma” boyutunda mesleki kıdem değişkenine bağlı olarak farklılaşmamaktadır ($p>0.05$). “Duyarsızlaşma” boyutunda mesleki kıdem grupları arasında aritmetik ortalama farklılıkları bulunuyor ise de bu farklılıklar istatistiksel olarak anlamlı sayılabilecek düzeyde değildir. En düşük puan $\bar{x}=2.64$ (13.2) ile 6-10 yıl mesleki kıdemi olanlarda en yüksek puan ise $\bar{x}=3.27$ (16.35) ile 21 yıl ve üzeri kıdeme sahip olan öğretmenlerdedir. Tüm mesleki kıdem gruplarında öğretmenler, yüksek düzeyde mesleki tükenmişlik ortalama puanına sahiptirler.

Özel eğitim okullarında görevli öğretmenlerin “kişisel başarı” boyutunda mesleki tükenmişlik düzeylerinin mesleki kıdem değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin saptanan bulgular Tablo 8’de sunulmuştur.

Tablo 8. Özel eğitim okullarında görevli öğretmenlerin “kişisel başarı” boyutunda mesleki tükenmişlik düzeylerinin mesleki kıdem değişkenine göre farklılaşmayı gösteren ANOVA testi

Boyut	f, $\bar{x}$ ve SS değerleri				ANOVA Sonuçları					
	Mesleki Kıdem	N	$\bar{x}$	SS	Var. K.	KT	df	KO	F	p
Kişisel Başarı	6-10 yıl	51	5,58	,96	G. Arası	,689	3	,230	,250	,861
	11-15 yıl	72	5,51	1,0	G. İçi	205,	224	,918		
	16-20 yıl	76	5,46	,81	Toplam	206,	227			
	21 yıl	29	5,61	1,0						
	Toplam	228	5,52	,95						

Tablo 8’de görüldüğü gibi Özel Eğitim Okullarında görevli öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeyleri, “Kişisel Başarı” boyutunda mesleki kıdem değişkenine bağlı olarak farklılaşmamaktadır ($p>0.05$). “Kişisel Başarı” boyutunda mesleki kıdem grupları arasında aritmetik ortalama farklılıkları bulunuyor ise de bu farklılıklar istatistiksel olarak anlamlı sayılabilecek düzeyde değildir. En düşük puan $\bar{x}=5.46$ (43.68) ile 16-20 yıl mesleki kıdemi olanlarda en yüksek puan ise $\bar{x}=5.61$ (44.88) ile 21 yıl ve üzeri kıdeme sahip olan öğretmenlerdedir. Tüm mesleki kıdem gruplarında öğretmenler, yüksek düzeyde kişisel başarısızlık hissi veya azalan kişisel başarı yaşamaktadırlar.

Özel eğitim okullarında çalışan öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeylerinin görev yapılan okul tür ve kademesine göre farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin bulgular

Özel eğitim okullarında görevli öğretmenlerin “duygusal tükenme” boyutunda mesleki tükenmişlik düzeylerinin görev yapılan okul tür ve kademesine göre farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin saptanan bulgular Tablo 9’da sunulmuştur.

Tablo 9. Özel eğitim okullarında görevli öğretmenlerin “duygusal tükenme” boyutunda mesleki tükenmişlik düzeylerinin görev yapılan okul türü ve kademesi değişkenine göre farklılaşmayı gösteren ANOVA testi

f, $\bar{x}$ ve SS değerleri				ANOVA Sonuçları					
Okul tür ve kademesi	N	$\bar{x}$	SS	Var. K.	KT	df	KO	F	p
Özel Eğitim Anaokulu	12	3,35	1,5	G. Arası	16,3	6	2,72		
Özel Eğitim İlkokulu	13	2,60	1,6	G. İçi	537,	221	2,43		
Özel Eğitim Ortaokulu	17	3,68	1,4	Toplam	553,	227			
Özel Eğitim UO I	45	3,16	1,6					1,12	,352
Özel Eğitim UO II	69	3,39	1,5					0	
Özel Eğitim UO III	54	3,88	1,5						
Özel Eğitim Meslek	18	3,25	1,4						
Toplam	228	3,32	1,5						

Tablo 9’da görüldüğü gibi Özel Eğitim Okullarında görevli öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeyleri, “Duygusal Tükenme” boyutunda görev yapılan okul tür ve kademesine bağlı olarak farklılaşmamaktadır ($p>0.05$). “Duygusal Tükenme” boyutunda görev yapılan okul tür ve kademeleri arasında aritmetik ortalama farklılıkları bulunuyor ise de bu farklılıklar istatistiksel olarak anlamlı sayılabilecek düzeyde değildir. En düşük puan orta düzey olarak $\bar{x}=2.60$ (23,4) ile Özel Eğitim İlkokulunda görevli öğretmenlerde iken $\bar{x}=3.88$ (34,92) ortalama ile yüksek düzeyde mesleki tükenmişlik Özel Eğitim Uygulama Okulu III Kademedede görevli öğretmenlerde görülmektedir.

Özel eğitim okullarında görevli öğretmenlerin “duyarsızlaşma” boyutunda mesleki tükenmişlik düzeylerinin görev yapılan okul tür ve kademesine göre farklılaşım farklılaşmadığına ilişkin saptanan bulgular Tablo 10’da sunulmuştur.

Tablo 10. Özel eğitim okullarında görevli öğretmenlerin “duyarsızlaşma” boyutunda mesleki tükenmişlik düzeylerinin görev yapılan okul türü ve kademesi değişkenine göre farklılaşmayı gösteren ANOVA testi

f, $\bar{x}$ ve SS değerleri				ANOVA Sonuçları					
Okul tür ve kademesi	N	$\bar{x}$	SS	Var. K.	KT	df	KO	F	p
Özel Eğitim Anaokulu	12	3,28	2,1	G. Arası	27,4	6	4,57		
Özel Eğitim İlkokulu	13	1,92	1,5	G. İçi	698,	221	3,16		
Özel Eğitim Ortaokulu	17	3,47	1,6	Toplam	725,	227			
Özel Eğitim UO I	45	3,00	1,8					1,44	,198
Özel Eğitim UO II	69	2,98	1,7					7	
Özel Eğitim UO III	54	3,62	1,3						
Özel Eğitim Meslek	18	2,88	1,8						
Toplam	228	3,00	1,7						

Tablo 10’da görüldüğü gibi Özel Eğitim Okullarında görevli öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeyleri, “Duyarsızlaşma” boyutunda görev yapılan okul tür ve kademesine bağlı olarak anlamlı sayılabilecek düzeyde farklılaşmamaktadır ($p>0.05$). “Duyarsızlaşma” boyutunda görev yapılan okul tür ve kademeleri arasında aritmetik ortalama farklılıkları bulunuyor ise de bu farklılıklar istatistiksel olarak anlamlı sayılabilecek düzeyde değildir. En düşük puan orta düzey olarak $\bar{x}=1.92$ (9,6) ile Özel Eğitim İlkokulunda görevli öğretmenlerde iken $\bar{x}=3.62$ (18,1) ortalama ile yüksek düzeyde mesleki tükenmişlik Özel Eğitim Uygulama Okulu III Kademedede görevli öğretmenlerde görülmektedir.

Özel eğitim okullarında görevli öğretmenlerin “kişisel başarı” boyutunda mesleki tükenmişlik düzeylerinin görev yapılan okul tür ve kademesine göre farklılaşım farklılaşmadığına ilişkin saptanan bulgular Tablo 11’de sunulmuştur.

Tablo 11. Özel eğitim okullarında görevli öğretmenlerin “kişisel başarı” boyutunda mesleki tükenmişlik düzeylerinin görev yapılan okul türü ve kademesi değişkenine göre farklılaşmayı gösteren ANOVA testi

Okul tür ve kademesi	f, $\bar{x}$ ve SS değerleri			ANOVA Sonuçları					
	N	$\bar{x}$	SS	Var. K.	KT	df	KO	F	p
Özel Eğitim Anaokulu	12	5,72	,63	G. Arası	4,10	6	,684		
Özel Eğitim İlkokulu	13	5,26	,67	G. İçi	202,	221	,915		
Özel Eğitim Ortaokulu	17	5,45	,97	Toplam	206,	227			
Özel Eğitim UO I	45	5,48	,83					,747	,612
Özel Eğitim UO II	69	5,64	,90						
Özel Eğitim UO III	54	5,72	1,2						
Özel Eğitim Meslek	18	5,31	1,3						
Toplam	228	5,52	,95						

Tablo 11’de görüldüğü gibi Özel Eğitim Okullarında görevli öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeyleri, “Kişisel Başarı” boyutunda görev yapılan okul tür ve kademesine bağlı olarak anlamlı sayılabilecek düzeyde farklılaşmamaktadır ($p>0.05$). “Kişisel Başarı” boyutunda görev yapılan okul tür ve kademeleri arasında aritmetik ortalama farklılıkları bulunuyor ise de bu farklılıklar istatistiksel olarak anlamlı sayılabilecek düzeyde değildir. En düşük puan $\bar{x}=5,26$ (42.08) ile Özel Eğitim İlkokulunda görevli öğretmenlerde iken en yüksek puan ortalaması $\bar{x}=5.72$ (45.76) ile Özel Eğitim Uygulama Okulu III Kademedeki görevli öğretmenlerde görülmektedir.

Özel eğitim okullarında çalışan öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeylerinin alınan ücrete dönük algılarına göre farklılaşp farklılaşmadığına ilişkin bulgular

Özel eğitim okullarında görevli öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeylerinin mesleğin karşılığında alınan ücret algısı değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığına ilişkin saptanan bulgular Tablo 12’de sunulmuştur.

Tablo 12. Özel eğitim okullarında görevli öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeylerinin alınan ücret algısı değişkenine göre farklılaşmayı gösterir t-testi

Boyutlar	Alınan Ücret	N	$\bar{x}$	SS	Sh	t	p
Duygusal	Yeterli	10	3,74	1,87	,593		
Tükenme	Yetersiz	218	3,31	1,54	,104	,858	,392
Duyarsızlaşma	Yeterli	10	3,62	1,83	,580	1,109	,269
	Yetersiz	218	2,97	1,78	,120		
Kişisel Başarı	Yeterli	10	5,48	1,28	,407		
	Yetersiz	218	5,53	,939	,063	-,141	,888
Ölçek Geneli	Yeterli	10	4,61	1,20	,380		
	Yetersiz	218	4,30	1,09	,073	-,887	,376

Tablo 12’de görüldüğü gibi Özel Eğitim Okullarında görevli öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeylerinin envanterin tüm alt boyutlarında ve genelinde alınan ücretin yeterli olup olmadığına ilişkin algılamaya bağlı olarak anlamlı sayılabilecek düzeyde farklılaşmamaktadır ($p>0.05$). “Duygusal Tükenme”, “Duyarsızlaşma” ve “Kişisel Başarı” boyutlarında ve ölçeğin genelinde ücreti yeterli bulan ve yetersiz bulan tüm katılımcı gruplarının yüksek düzeyde mesleki tükenmişlik puanlarına sahip oldukları saptanmıştır.

Özel eğitim okullarında çalışan öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeylerinin meslektaşlarının verdikleri desteğe dönük algılarına göre farklılaşp farklılaşmadığına ilişkin bulgular

Özel eğitim okullarında görevli öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeylerinin meslektaşların verdikleri desteğe dönük algılamalarına bağlı olarak farklılaşp farklılaşmadığına ilişkin saptanan bulgular Tablo 13’te sunulmuştur.

Tablo 13. Özel eğitim okullarında görevli öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeylerinin meslektaşların desteği algısı değişkenine göre farklılaşmayı gösterir t-testi

Boyutlar	Meslektaş Desteği	N	$\bar{x}$	SS	Sh	t	p
Duygusal Tükenme	Yeterli	142	3,24	1,57	,132	-1,037	,301
	Yetersiz	86	3,46	1,53	,165		
Duyarsızlaşma	Yeterli	142	2,97	1,83	,154	-,366	,715
	Yetersiz	86	3,06	1,71	,184		
Kişisel Başarı	Yeterli	142	5,58	,913	,076	1,165	,245
	Yetersiz	86	5,43	1,01	,109		
Ölçek Geneli	Yeterli	142	4,30	1,12	,094	-,181	,857
	Yetersiz	86	4,33	1,04	,112		

Tablo 13'te görüldüğü gibi Özel Eğitim Okullarında görevli öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeylerinin envanterin tüm alt boyutlarında ve genelinde, meslektaşların mesleki destek verip vermediklerine ilişkin algılamalara bağlı olarak anlamlı sayılabilecek düzeyde farklılaşmamaktadır ($p>0.05$). “Duygusal Tükenme”, “Duyarsızlaşma” ve “Kişisel Başarı” boyutlarında ve ölçeğin genelinde hem yeterli düzeyde meslektaş desteği aldığını düşünen öğretmenlerin hem de meslektaş desteği almadığını düşünen öğretmenlerin yüksek düzeyde mesleki tükenmişlik puanlarına sahip oldukları saptanmıştır.

Özel eğitim okullarında çalışan öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeylerinin ailelerin eğitime verdikleri destek algılarına göre farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin bulgular

Özel eğitim okullarında görevli öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeylerinin ailelerin eğitime desteği algılamalarına bağlı olarak farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin saptanan bulgular Tablo 14'te sunulmuştur.

Tablo 14. Özel eğitim okullarında görevli öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeylerinin ailelerin eğitime desteği algısı değişkenine göre farklılaşmayı gösteren t-testi

Boyutlar	Aile Desteği	N	$\bar{x}$	SS	Sh	t	p
Duygusal Tükenme	Yeterli	14	2,93	1,48	,395	-,973	,332
	Yetersiz	214	3,35	1,56	,107		
Duyarsızlaşma	Yeterli	14	2,45	1,61	,432	-1,189	,236
	Yetersiz	214	3,04	1,79	,122		
Kişisel Başarı	Yeterli	14	5,68	,862	,230	,641	,522
	Yetersiz	214	5,51	,960	,065		
Ölçek Geneli	Yeterli	14	3,97	,948	,253	-1,188	,236
	Yetersiz	214	4,33	1,10	,075		

Tablo 14'te görüldüğü gibi Özel Eğitim Okullarında görevli öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeylerinin envanterin tüm alt boyutlarında ve genelinde, özel eğitim ihtiyacı olan öğrenci ailelerinin eğitim sürecinde yeterli ölçüde destek verip vermediklerine bağlı olarak anlamlı sayılabilecek düzeyde farklılaşmamaktadır ($p>0.05$). “Duygusal Tükenme”, “Duyarsızlaşma” ve “Kişisel Başarı” boyutlarında ve ölçeğin genelinde her iki grupta yer alan öğretmenlerin yüksek düzeyde mesleki tükenmişlik puanlarına sahip oldukları saptanmıştır.

SONUÇ VE TARTIŞMA

Araştırmada elde edilen cevapların analizi ile saptanan bulgulara dayalı olarak, araştırmaya dahil olan, özel eğitim okullarında görevli öğretmenlerin Mesleki Tükenmişlik Envanterinin “Duygusal Tükenme” ve “Duyarsızlaşma” boyutlarında yüksek düzeyde mesleki tükenmişlik yaşadıkları ve “Kişisel Başarı” boyutunda aşırı talepler nedeniyle kendilerini yetersiz hissettikleri ve yüksek düzeyde tükenmişlik yaşadıkları saptanmıştır. Araştırmada ulaşılan bu sonuç, Kaynarınar'ın (2022) Özel eğitim okullarında çalışan öğretmenlerin tükenmişlik düzeylerini çeşitli değişkenler bağlamında incelendiği araştırma sonuçları ile benzerlik göstermektedir. Öğretmenlik mesleğinin bireylerle

doğrudan iletişim gerektiriyor olması ve hizmet üretilmesi gerekliliği mesleki tükenmişlik nedeni olarak görülmekte iken özel eğitim ihtiyacı olan öğrenciler ile çalışan öğretmenlerin öğrencilerin özel gereksinimlerine bağlı olarak oldukça yoğun bir çaba sergilemek durumunda olmaları mesleki tükenmişliğin yüksek düzeyde olmasını açıklamaktadır. Özel eğitim okullarında görevli öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeylerinin yüksek olduğunu ortaya koyan başkaca alan yazın araştırmaları da mevcuttur (Yavuz ve Yıkılmış, 2021; Oruç, 2007; Karahan ve Uyanık Balat, 2011; Işıkhani, 2017).

Araştırmada özel eğitim okullarında görevli öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeylerinin duygusal tükenme, duyarsızlaşma ve kişisel başarı alt boyutlarında cinsiyete bağlı olarak anlamlı sayılabilecek düzeyde farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Görülmektedir ki özel eğitim okullarında görevli öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeyleri kadın ya da erkek olmakla ilişkili değildir. Uğur (2015), yürüttüğü özel eğitim kurumlarında çalışan öğretmenler ile sınıf öğretmenlerinin mesleki doyum düzeylerinin incelenmesi araştırmasında cinsiyet faktörünün belirleyici bir unsur olmadığını ortaya koymaktadır. Benzer biçimde Cemaloğlu ve Erdemoğlu Şahin (2007) çalışmalarında; mesleki tükenmişlik düzeylerinin öğretmenlerin erkek ya da kadın olmaları ile etkilenmediğini ortaya koymaktadırlar. Bu sonuçlar yaşanan mesleki tükenmişliğin öğrencilerin öğrenim gereksinimlerinin karşılanmasında yaşanan güçlük, aile tutumları ve öğrencilerde beklenen gelişimin sağlanamaması gibi faktörleri düşündürmektedir. Bu sonuçtan farklı olarak cinsiyet faktörünün mesleki tükenmişlik düzeyinin belirleyicisi olduğu sonucuna ulaşılmış çalışmalarda bulunmaktadır (Vızlı, 2005; Yavuz ve Yıkılmış, 2021; Çiftçi, 2015). Öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeylerinin cinsiyet değişkenine bağlı olarak, duygusal tükenme, duyarsızlaşma ve kişisel başarı alt boyutlarında anlamlı düzeyde farklılaştığı; erkek öğretmenlerin kadın öğretmenlere oranla daha yüksek düzeyde duyarsızlaşma ve duygusal tükenme yaşadıklarını, erkek öğretmenlerin algıladıkları kişisel başarı puanlarının kadın öğretmenlere göre daha yüksek olduğunu, bu durumun erkek öğretmenlerde kişisel başarı düzeyinin kadınlara oranla daha düşük olmasına neden olduğunu sonucuna ulaşılmış alanyazın araştırmaları mevcuttur (Seferoğlu, Yıldız ve Avcı Yücel, 2014; Yavuz ve Yıkılmış, 2021; Çiftçi, 2015). Cinsiyete bağlı olarak görülen mesleki tükenmişlik düzeylerindeki farklılaşmaların erkekler lehinde olduğunu sonucunu ortaya koyan araştırmalarda görülmektedir. Yazarlar araştırmalarında, kadınların, duygusal tükenme, duyarsızlaşma ve düşük kişisel başarı boyutlarında ve genel tükenmişlik düzeylerinin erkeklere göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmışlardır (Çetinkaya, Gülçatı ve Çiftçi, 2019; Çekiç, 2021; Yılmaz, Yazıcı ve Yazıcı, 2014; Acar, 2021; İnceağaç, 2020; Özcan, 2019; Ergül, 2020; Akman, 2019).

Araştırmada, Özel Eğitim Okullarında görevli öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeylerinin envanterin duygusal tükenme, duyarsızlaşma ve kişisel başarı alt boyutlarında ve genelinde medeni durum değişkenine bağlı olarak farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmada ulaşılan bu sonuca benzer biçimde Oruç (2007), özel eğitim alanında çalışan öğretmenlerin tükenmişlik düzeylerini bazı değişkenler bağlamında incelediği araştırmasında öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeylerinin öğretmenlerin evli ya da bekar olmaları ile ilişkili olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Alanyazın çalışmalarında bu sonucu destekler biçimde başkaca araştırma sonuçları mevcuttur (Öztürk, 2019; Otacioğlu, 2008; Şencan, 2019; Tunaboşlu, 2015; Yıldırım, 2016; Dönmez, 2018; Kale, 2007; Oruç, 2007; Akten, 2007; Karakuş, 2008). Araştırmada ulaşılan sonuçtan farklı biçimde öğretmenlerin mesleki tükenmişliklerinin medeni durum değişkenine göre farklılaştığı sonucuna ulaşılmış çalışmalar bulunmaktadır. Yürütülen araştırmalarda bekar öğretmenlerin evli öğretmenlere oranla daha fazla mesleki tükenmişlik yaşadıkları sonucuna ulaşıldığı görülmektedir (Atlı, 2019; Çolakoğlu, 2014; Polatçı, 2007; Yılmaz Toplu, 2012; Aslan, 2009; Çil, 2016).

Araştırmada mesleki kıdem değişkeni envanterin alt boyutları için ayrı ayrı analize tabi tutulmuştur. Bu kapsamda yapılan analizler neticesinde Özel Eğitim Okullarında görevli öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeylerinin “Duygusal Tükenme” boyutunda mesleki kıdem değişkenine bağlı olarak farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Aynı şekilde öğretmenlerin mesleki kıdemlerinin envanterin “Duyarsızlaşma” ve “Kişisel başarı”

boyutlarında anlamlı sayılabilecek düzeyde farklılaşmaya neden olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmada ulaşılan bu sonucu destekler nitelikte çalışmalar bulunmaktadır. Öğretmenlerin mesleki kıdemlerinin mesleki tükenmişlik düzeyinin belirleyicisi olmadığı ve mesleki kıdem değişkenine bağlı olarak mesleki tükenmişlik düzeylerinde anlamlı sayılabilecek düzeyde bir farklılaşma olmadığı sonucu elde edilmiş (Çetinkaya, Gülçatı ve Çiftiçi, 2019; Öztürk, 2021; Öztürk, 2019; Yoğun Erçen, 2007; Öztürk ve Erdem, 2020) alanyazın araştırmaları benzer ve destekler niteliktedir. Buna karşın yürütülen bazı alanyazın araştırmalarında, mesleki kıdem değişkeninin öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeylerinde anlamlı düzeyde farklılaşma yarattığı (Bıçak, 2021; Dönmez, 2018; Kazu ve Yıldırım, 2021; Otacıoğlu, 2008) sonucu elde edilmiş araştırmalarda; mesleki kıdemi az olan öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeylerinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Mesleki kıdem değişkeninin öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeylerini etkilediği, bu paralelde mesleki kıdemi fazla olan öğretmenlerde mesleki tükenmişliğin daha fazla görüldüğü sonucuna yer veren araştırmalar da mevcuttur (Akman, 2019; Yavuz ve Yıkılmış, 2021; Çekiç, 2021; İnceağaç, 2020; Şencan, 2019; Akten, 2007; Çimen, 2007).

Araştırmada ulaşılan bir başka sonuç öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeylerinin görev yapılan özel eğitim okul tür ve kademesine ilişkindir. Özel Eğitim Okullarında görevli öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeyleri, “Duygusal Tükenme” boyutunda görev yapılan okul tür ve kademesine bağlı olarak farklılaşmamaktadır. “Duygusal Tükenme” boyutunda görev yapılan okul tür ve kademeleri arasında aritmetik ortalama farklılıkları bulunuyor ise de bu farklılıklar istatistiksel olarak anlamlı sayılabilecek düzeyde değildir. Duygusal tükenme boyutunda en fazla mesleki tükenmişlik düzeyine sahip olan öğretmenlerin Özel Eğitim Uygulama Okulu III Kademedede görevli oldukları görülmektedir. Yine araştırmada “Duyarsızlaşma” ve “Kişisel başarı” boyutlarında özel eğitim öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeylerinin görev yapılan okul türüne göre istatistiksel olarak anlamlı sayılabilecek düzeyde farklılık göstermiyor ise de bu boyutlarda da an fazla mesleki tükenmişlik düzeyine sahip öğretmenlerin görev yeri Özel Eğitim Uygulama Okulu III Kademededir. Bu sonuçtan hareketle; öğrencilerin orta-ağır düzeyde ve yaşça büyük olmaları öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeylerine etki eden birer faktör olduğu söylenebilir. Ayrıca araştırma bulgularına dayalı olarak en düşük mesleki tükenmişlik puan ortalamasına sahip olan öğretmenlerin özel eğitim ilkokullarında görevli olan öğretmenler olduğu saptanmıştır. Bu durum öğrencilerin hafif düzeyde yetersizliğe sahip olmaları ile birlikte öğretmenlerin diğer okul tür ve kademelerine oranla daha fazla akademik başarı elde etmeleri ile açıklanabilir. Ayrıca öğrencilerin öz bakım gereksinimi olmamasının bu sonucun belirleyicisi olabileceğini düşündürmektedir.

Araştırmada özel eğitim okullarında görevli öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeyleri ile mesleğin karşılığında alınan ücret ile ilişkisi incelenmiştir. Elde edilen cevapların analizi ile elde edilen bulgulara dayalı olarak; Özel Eğitim Okullarında görevli öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeylerinin envanterin “Duygusal tükenme”, “Duyarsızlaşma” ve “Kişisel başarı” alt boyutlarında ve envanterin genelinde, alınan ücretin yeterli olup olmadığına ilişkin algılamaya bağlı olarak anlamlı sayılabilecek düzeyde farklılaşma göstermediği, her üç boyutta da alınan ücreti yeterli bulan ve yetersiz bulan tün katılımcı gruplarının yüksek düzeyde mesleki tükenmişlik puanlarına sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmada ulaşılan bu sonuca benzer biçimde sonuçların yer aldığı çalışmalar olduğu görülmektedir. Yavuz ve Yıkılmış (2021) yürüttükleri “Özel Eğitim Öğretmenlerinin Mesleki Tükenmişlik Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi” çalışmalarında; öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeylerinin öğretmenlerin aldıkları ücret ile ilişkili olmadığı sonucuna ulaşmışlardır. Akçemete, Kaner ve Sucuoğlu (2001) ve Aksoy’da (2007) araştırmalarında bu sonucu destekler sonuçlara ulaşmışlardır. Öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeylerinin etkileyici faktörlerinin belirlenmesine dönük yürütülen araştırmalarda alınan ücret değişkeninin öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeylerinin belirleyicisi olduğu sonucuna ulaşılmış çalışmalar da bulunmaktadır (Yavuz ve Yıkılmış, 2021).

Araştırma ile özel eğitim okullarında görevli öğretmenlerin meslektaşlarında aldıkları desteğin mesleki tükenmişlik düzeyi arasındaki ilişki incelenmiştir. Bu çerçevede

öğretmenlerden toplanan cevaplar analiz edilmiştir. Yapılan analizlere bağlı olarak elde edilen bulgular Özel Eğitim Okullarında görevli öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeylerinin meslektaşlardan alınan desteğin yeterli olup olmadığına dönük algılamalara bağlı olarak “duygusal tükenme”, “Duyarsızlaşma” ve “Kişisel başarı” boyutlarında anlamlı sayılabilecek düzeyde farklılaşmaya neden olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmenlik mesleği adanmışlık ve aidiyet duygusu gerektiren bir meslektir ve mesleki başarı bu duygularla birlikte açığa çıkmaktadır. Öğretmenlerin mesleki tükenmişlik nedenlerini inceleyen araştırmalarda, tükenmişliğin okul idaresinin tutum ve tavırları ile olan ilişkisine dönük veriler toplanmış ve analizler yapılmıştır. Görülmektedir ki alanyazın araştırmalarında okul idarelerinden bekledikleri tutum ve davranışı göremeyen ve desteklenmediklerine inanan öğretmenleri mesleki tükenmişlik düzeyleri yüksektir (Aydemir, Diken, Yıkılmış, Aksoy ve Özokçu, 2015; Işıkhana, 2017; Yavuz ve Yıkılmış, 2021). Son olarak yürütülen araştırmada Özel Eğitim Okullarında görevli öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeylerinin envanterin tüm alt boyutlarında, özel eğitim ihtiyacı olan öğrenci ailelerinin eğitim sürecinde yeterli ölçüde destek verip vermediklerine bağlı olarak anlamlı sayılabilecek düzeyde farklılaşma yaratmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

ÖNERİLER

Özel eğitim okullarında görevli öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeylerinin bazı değişkenler altında incelenmesini konu edinen araştırmada ulaşılan sonuçlara dayalı olarak aşağıda yazılı önerilerde bulunulmuştur.

Araştırmacılara öneriler

- Yürütülen araştırmada özel eğitim okullarında görev yapan öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeylerinde anlamlı sayılabilecek seviyede farklılaşma olmaması sonucuna bağlı olarak araştırmanın daha geniş bir evren ve örneklem grubu ile tekrarlanması önerilebilir. Bu yolla elde edilecek sonuçlar yeni araştırmalara ışık tutacak nitelikte olabilecektir.
- İstatistiksel boyutta anlamlı düzeyde farklılaşma saptanmamış ise de Özel Eğitim Uygulama Okulu III. Kademedeki görevli öğretmenlerin mesleki tükenmişlik puan ortalamalarının diğer tüm tür ve kademedeki görevli olan öğretmenlere oranla daha yüksek olması dikkat çekicidir. Bu bağlamda görev yapılan okul türünün mesleki tükenmişlik düzeyi ilişkisine dönük derinlikli araştırma yürütülebilir. Yürütülecek bu içerikteki araştırmalarda nitel yöntem kullanılması önerilebilir. Bu sayede öğretmenlerde mesleki tükenmişliğe yol açan faktörlere ilişkin farklı sonuçlar elde edilmesi mümkün olabilecektir. Özel Eğitim Uygulama Okulu III. Kademedeki görevli öğretmenlerde mesleki tükenmişlik düzeyinin yüksek olması ile öğrencilerin büyük yaşta olmaları arasındaki ilişkiye dair veriler elde edilebilecektir.

Uygulayıcılara öneriler

- Araştırmada öğretmenlerin yüksek düzeyde mesleki tükenmişlik yaşadıkları saptanmıştır. Buna bağlı olarak öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeylerinin azaltılmasına dönük olarak maddi iyileştirmeler, çalışma ortamına ilişkin iyileştirmeler ve mesleki bağlılığı artırmaya yönelik okul temelli mesleki gelişim faaliyetleri düzenlenmesi önerilmektedir.
- Öğretmenlerde gözlenen mesleki tükenmişlik düzeyini azaltacağı inancına dayalı olarak öğretmenlerin lisansüstü eğitim fırsatları sağlanmalıdır. Bu sayede öğretmenin mesleki yeterlik inancı artacak ve bu durum beraberinde öğretmenlerde kişisel başarıda görülen yetersizliğin azalmasıyla birlikte mesleki tükenmişlik düzeyinde de azalmalara zemin hazırlayacaktır.
- Özel eğitim öğretmenlerinde görülen yüksek düzeydeki mesleki tükenmişlik belirli ölçülerde öğrencilerin özel gereksinimlerinden kaynaklanmaktadır. Özel eğitim öğrencileri ile uzun süreli birliktelikler ve yoğun çaba öğretmenlerde mesleki tükenmişliği tetikleyen bir unsur olarak değerlendirilmektedir. Buradan hareketle özel eğitim okullarında görevli öğretmenlerin çalışma sürelerinin azaltılması

önerilmektedir. Çalışma sürelerine bağlı olarak gerçekleştirilecek düzenlemenin özel eğitim okullarında görevli öğretmenlerin yüksek düzeyde mesleki tükenmişlik hissetmelerinin önüne geçebileceği değerlendirilmektedir.

KAYNAKÇA

- Acar, Ö. F. (2021). *Özel eğitim öğretmenlerinin iş tatmin, mesleki tükenmişlik ve iş stres düzeylerinin incelenmesi*. Yüksek lisans tezi. Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Akçamete, G., Kaner, S. ve Sucuoğlu, B. (2001). *Öğretmenlerde tükenmişlik, iş doyumunu ve kişilik*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Akman, T. (2019). *Öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeyleri ve mesleki doyumlarının incelenmesi*. Yüksek lisans tezi. Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Aksoy, S. U. (2007). *Eskişehir ili özel eğitim kurumlarında çalışan öğretmenlerin tükenmişlik düzeylerinin değerlendirilmesi*. Yüksek lisans tezi. Osmangazi Üniversitesi, Eskişehir.
- Akten, S. (2007). *Rehber öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeylerinin incelenmesi*. yüksek lisans tezi. Trakya Üniversitesi, Edirne.
- Ardıç, K. ve Polatçı, S. (2008). Tükenmişlik Sendromu Akademisyenler Üzerinde Bir Uygulama (GOÜ Örneği). *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 10(2), 69-96.
- Aslan, N. (2009). *Kars ili ilköğretim okullarında görev yapan öğretmenlerde mesleki tükenmişlik düzeyi*. Yüksek lisans tezi. Kafkas Üniversitesi, Kars.
- Atlı, F. (2019). *Öğretmenlerin öz-anlayışları ile mesleki tükenmişlikleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek lisans tezi. İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, İstanbul.
- Avcı, Ü. ve Seferoğlu, S. S. (2011). Bilgi Toplumunda Öğretmenin Tükenmişliği: Teknoloji Kullanımı Ve Tükenmişliği Önlemeye Yönelik Alınabilecek Önlemler. *Akdeniz Eğitim Araştırmaları Dergisi*(9), 13-26.
- Aydemir, H., Diken, İ. K., Yıkılmış, A., Aksoy, V. ve Özokçu, O. (2015). Özel eğitim alanında çalışan öğretmenlerin tükenmişlik düzeyleri ve yaşam doyumlarının incelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*(15), 68-86.
- Bıçak, M. (2021). *Sınıf öğretmenlerinin öznel iyi oluş düzeyleri ile mesleki tükenmişlikleri arasındaki ilişki*. Yüksek lisans tezi. Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun.
- Cemaloğlu, N. ve Erdemoğlu Şahin, D. (2007). Öğretmenlerin Mesleki Tükenmişlik Düzeylerinin Farklı Değişkenlere Göre İncelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 15(2), 465-484.
- Creswell, J. W. (2017). *Araştırma Deseni: Nitel, Nicel ve Karma Yöntem Yaklaşımları* (3. Baskı). (S. B. Demir, Çev.) Ankara: Eğiten Kitap.
- Cüceloğlu, D. ve Erdoğan, İ. (2013). *Öğretmen Olmak* (2 b.). İstanbul: Final Kültür Sanat Yayınları.
- Cüceloğlu, D. (1997). *Yeniden İnsan İnsana*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Çekiç, M. (2021). *Ortaokul matematik öğretmenlerinin hayat boyu öğrenme eğilimleri ile mesleki tükenmişlikleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek lisans tezi. Fırat Üniversitesi, Elazığ.
- Çetinkaya, B., Gülçatı, F. ve Çiftçi, Z. (2019). Çalışanların mesleki tükenmişlik, mesleki doyum ve yaşam doyumunun incelenmesi. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 14(20), 1475-1500. doi:10.26466/opus.613614
- Çiftçi, H. D. (2015). Özel Eğitim Merkezlerinde Çalışan Öğretmenlerin Mesleki Yetkinlik ve Tükenmişlik Düzeyleri Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi. *Akdeniz İnsani Bilimler Dergisi*, 5(1), 221-241.

- Çil, F. (2016). *Bilgisayar öğretmenlerinin tükenmişlik düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi*. Yüksek lisans tezi. Okan Üniversitesi, İstanbul.
- Çimen, S. (2007). *İlköğretim öğretmenlerinin tükenmişlik yaşantıları ve yeterlilik algıları*. Yüksek lisans tezi. Kocaeli Üniversitesi, Kocaeli.
- Çolakoğlu, İ. (2014). *Ortaokullarda görev yapan müzik öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeylerinin incelenmesi*. Yüksek lisans tezi. İstanbul Aydın Üniversitesi - Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Deniz Kan, Ü. (2008). Bir Grup Okul Öncesi Öğretmeninde Tükenmişlik Durumunun İncelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 16(2), 431-438.
- Dönmez, İ. (2018). *Sınıf öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi (Hatay İskenderun ilçesi örneği)*. Yüksek lisans tezi. Biruni Üniversitesi, İstanbul.
- Ergül, P. T. (2020). *Öğretmenlerin örgütsel sessizlik ve mesleki tükenmişlikleri arasındaki ilişki ve bazı değişkenlere göre incelenmesi*. Yüksek lisans tezi. Gazi Üniversitesi, Ankara.
- George, D. ve Mallery, M. (2003). *SPSS for Windows step by step: a simple guide and reference, 17.0 update (7th edition)*. Boston: Pearson.
- İnce, N. B. ve Şahin, A. E. (2015). Maslach Tükenmişlik Envanteri-Eğitimci Formu'nu Türkçe'ye Uyarlama Çalışması. *Eğitimde ve Psikolojide Ölçme ve Değerlendirme Dergisi*, 6(2), 385-399.
- İnceağaç, S. (2020). *Öğretmen algılarına göre mesleki tükenmişlik, liderlik tarzları ve örgüt kültürü ilişkisi*. Yüksek lisans tezi. Kastamonu Üniversitesi, Kastamonu.
- Işıkhani, V. (2017). *Stres Yönetimi Tükenmişlikten Mutluluğa*. Ankara: Nika Yayınevi.
- Izgar, H. (2000). *Okul yöneticilerinin tükenmişlik düzeyleri (burnout), nedenleri ve bazı etken faktörlere göre incelenmesi Orta Anadolu örneği*. Doktora tezi. Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Kale, F. (2007). *Beden eğitimi öğretmenlerinin mesleki iş doyum ve tükenmişlik düzeylerinin çeşitli değişkenlere açısından incelenmesi*. Yüksek lisans tezi. Niğde Üniversitesi, Niğde.
- Karahan, Ş. ve Uyanık Balat, G. (2011). Özel eğitim okullarında çalışan eğitimcilerin öz-yeterlik algılarının ve tükenmişlik düzeylerinin incelenmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29(1), 1-14.
- Karakuş, G. (2008). *Özel ilköğretim ve ortaöğretim kurumlarında çalışan öğretmenlerin tükenmişlik düzeylerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi*. Yüksek lisans tezi. Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Karasar, N. (2020). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Kayabaşı, Y. (2008). Bazı Değişkenler Açısından Öğretmenlerin Mesleki Tükenmişlik Düzeyleri. *Sosyal Bilimler Dergisi*(20), 191-212.
- Kaynarpcinar, E. (2022). *Özel eğitim okullarında çalışan öğretmenlerin tükenmişlik düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi (Sivas ili örneği)*. Yüksek Lisans Tezi. Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Sivas.
- Kazu, İ. Y. ve Yıldırım, D. (2021). Mesleki Tükenmişlik: Etki Eden Faktörler, Belirtileri ve Sonuçları. *Eğitim ve Toplum Araştırmaları Dergisi*, 8(2), 462-473.
- Köksal, N. (2008). Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterliklerinin Öğretmen, Müdür ve Bakanlık Yetkilileri Tarafından Değerlendirilmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(23), 36-46.
- Maslach, C. ve Jackson, S. E. (1981). The measurement of experienced burnout. *Journal of Occupational Behavior*, 99-113.

- MEB. (2020, 7 20). *Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri*. <http://www.meb.gov.tr/>: <http://oygm.meb.gov.tr/www/ogretmenlik-meslegi-genel-yeterlikleri/icerik/39> adresinden alındı
- Oruç, S. (2007). *Özel eğitim alanında çalışan öğretmenlerin tükenmişlik düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi*. Yüksek lisans tezi. Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Otacıoğlu, S. G. (2008). Müzik öğretmenlerinde tükenmişlik sendromu ve etkileyen faktörler. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(15), 103-116.
- Örnek, T. (2020). *Okul yöneticilerinde tükenmişlik sendromu ve örgütsel bağlılık ilişkisi*. Yüksek lisans tezi. Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Özcan, D. (2019). *Okul müdürlerinin liderliği ile öğretmenlerin mesleki tükenmişliklerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi: Ankara örneği*. Yüksek lisans tezi. Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Öztürk, M. A. ve Erdem, M. (2020). Sınıf Öğretmenlerinin İş Yükü Algısı ile Mesleki Tükenmişlik Düzeyleri Arasındaki İlişki. *YYÜ Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(1), 926-958.
- Öztürk, M. A. (2019). *Sınıf öğretmenlerinin iş yükü algısı ile mesleki tükenmişlik düzeyleri arasındaki ilişki*. Yüksek lisans tezi. Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Kırşehir.
- Öztürk, Ö. (2021). Music Teachers' Burnout Levels in terms of Some Variables. *Education Quarterly Review. Primary and Secondary Education*, 4(1), 457-471.
- Polatcı, S. (2007). *Tükenmişlik sendromu ve tükenmişlik sendromuna etki eden faktörler*. Yüksek lisans tezi. gaziosmanpaşa Üniversitesi, Tokat.
- Seferoğlu, S. S., Yıldız, H. ve Avcı Yücel, Ü. (2014). Öğretmenlerde Tükenmişlik: Tükenmişliğin Göstergeleri ve Bu Göstergelerin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 39(174), 348-364.
- Sürgevil Dalkılıç, O. (2014). *Çalışma Hayatında Tükenmişlik Sendromu Tükenmişlikle Mücadele Teknikleri*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Şencan, D. (2019). *Sınıf öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeylerinin farklı değişkenlere göre incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Pamukkale Üniversitesi, Denizli.
- Tunaboylu, M. (2015). *İlkokul ve ortaokul öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeyleri*. Yüksek lisans tezi. Okan Üniversitesi, İstanbul.
- Uğur, A. (2015). *Özel eğitim kurumlarında çalışan öğretmenler ile sınıf öğretmenlerinin mesleki doyum düzeylerinin incelenmesi*. Doktora tezi. Giresun Üniversitesi, Giresun.
- Vızlı, C. (2005). *Görme engelliler ilköğretim okullarında çalışan öğretmenlere normal ilköğretim okullarında çalışan öğretmenlerin tükenmişlik düzeylerinin karşılaştırılması, Üsküdar ilçesi örneği*. Yüksek lisans tezi. Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Yavuz, M. ve Yıkmış, A. (2021). Özel Eğitim Öğretmenlerinin Mesleki Tükenmişlik Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(1), 1-19.
- Yıldırım, U. (2016). *Sınıf öğretmenlerinin tükenmişlik düzeyi ile sınıf yönetimi arasındaki ilişki*. Yüksek lisans tezi. İstanbul Aydın Üniversitesi, İstanbul.
- Yılmaz Toplu, N. (2012). *Okul öncesi ve ilköğretim öğretmenlerinin tükenmişlik düzeyleri*. Yüksek lisans tezi. Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın.
- Yılmaz, E. ve Aslan, S. (2018). Lise öğretmenlerinde tükenmişlik, işdoymu ve algılanan sosyal destek: Bursa ili örneği. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(3), 1861-1886.

- Yılmaz, S. E., Yazıcı, N. ve Yazıcı, H. (2014). Öğretmen ve Yönetici Öğretmenlerin Tükenmişlik Düzeylerinin İncelenmesi. *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*(24), 135-157.
- Yoğun Erçen, A. E. (2007). Öğretmenlerin Mesleki Tükenmişlik Düzeyleri Mersin İlinde Karşılaştırmalı Bir İnceleme. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(34), 1-8.